

Protocol Dyslexie & Dyscalculie

Jorismavo

Verantwoording herziening protocol dyslexie & dyscalculie

Voor u ligt de **herziende versie** van het protocol dyslexie & dyscalculie dat, als dyslexieprotocol in het schooljaar 2004/2005 voor het eerst op de Jorismavo is ingevoerd. Het is inmiddels de zesde versie. Er is gekozen voor een samenvoeging van het protocol dyslexie en het protocol dyscalculie. Het protocol sluit aan bij het schoolplan 2018-2022. Met dit plan werken we aan de ambitie *Meer onderwijs op maat*, waarbij het gaat om het beiden van onderwijs passend bij de kwaliteiten, mogelijkheden en ambities van leerlingen. Leerlingen met een leerstoornis, zoals dyslexie of dyscalculie hebben het nodig dat er maatwerk geleverd wordt ten aanzien van hun ondersteuningsbehoeften.

Alle voorgaande versies van het dyslexie/ dyscalculie protocol komen hiermee te vervallen.

In het **Protocol Dyslexie & Dyscalculie** wordt vanaf het moment van plaatsing op de Jorismavo in de brugklas tot en met het eindexamen in de vierde klas, beschreven hoe de Jorismavo omgaat met kinderen met dyslexie/ dyscalculie en wie waarvoor verantwoordelijk is.

Het doel van het dyslexiebeleid is driedelig en als volgt:

1. Dyslectische leerlingen kunnen die opleiding volgen waartoe ze op basis van hun cognitieve capaciteiten in staat zijn.
2. Ze kunnen omgaan met hun dyslexie.
3. Ze vergroten hun functionele lees- en schrijfvaardigheid, zo nodig met hulpmiddelen.

Het doel van het dyscalculiebeleid is:

1. Leerlingen met dyscalculie kunnen die opleiding volgen waartoe ze op basis van hun cognitieve capaciteiten in staat zijn.
2. Ze kunnen omgaan met hun dyscalculie.
3. Uitgangspunt is zo optimaal mogelijk rekenonderwijs afgestemd op zowel de zwakke als de sterke rekenaars

Het protocol is opgedeeld in 2 stukken. Het eerste deel gaat over dyslexie en het tweede deel over dyscalculie

December 2019

Renske van Heeswijk
Ondersteuningscoördinator

DYSLEXIE

Veel leerlingen van de Jorismavo hebben al een dyslexieverklaring wanneer ze op school komen. Er zijn relatief weinig leerlingen die nog gescreend hoeven te worden op dyslexie. De Jorismavo kiest er daarom voor geen "algemene" screening uit te voeren voor alle leerlingen. Wanneer een leerling opvalt bij de vakdocenten of wanneer er twijfel is vanuit het dossier, kan een individuele screening worden uitgevoerd. Hieruit komt een advies over wel of geen vervolgonderzoek naar dyslexie. Het onderzoek wordt door de orthopedagoog van de Jorismavo uitgevoerd. In de begeleiding kiezen wij als school voor compenserende maatregelen en niet voor remediëring. Leerlingen hebben vaak op de basisschool uitgebreide ondersteuning gehad ten aanzien van het vergroten van de leesvaardigheid en trainingen voor de automatisering. Wanneer de diagnose dyslexie later pas is verkregen of wanneer een leerling uitvalt op de screening, kan in overleg gekeken worden naar mogelijkheden voor remediërende ondersteuning. Hierbij gaat het dan om het ondersteuning wat betreft taalvaardigheid in een groepje.

Schoolmaatregelen

- Toetsen (ook kleine so's) worden schriftelijk aangeboden in lettertype Arial, minimaal grootte 12.
- Docenten zijn ervaren in hun aanpak om op te juiste manier om te gaan met dyslectische leerlingen. De docenten worden hierin regelmatig geschoold.
- Op de Jorismavo wordt geen Frans aangeboden. Duits wordt aangeboden vanaf klas 1. Vanaf klas 3 kan een leerling het vak Duits laten vallen.

Extra maatregelen kunnen zijn

- Tijdverlenging van 25% van de vooraf vastgestelde tijd. De Jorismavo kiest voor toetsen die tussentijds (dus niet in de toetsweek) een lengte hebben van ongeveer 40 minuten, zodat een leerling met dyslexie deze binnen het lesuur af kan krijgen met de 25% extra tijd. Mocht een toets langer duren, stelt de docent de leerlingen in de gelegenheid om de toets af te maken, zoveel mogelijk op dezelfde dag.
- Auditieve ondersteuning tijdens alle proefwerken m.b.v. het voorleesprogramma Claroread. Indien wenselijk kunnen leerlingen het lettertype van de toets vergroten op de laptop. Er kan ook een keuze gemaakt worden in de voorleesstem van Claroread, mocht dat wenselijk zijn.
- Indien er géén twijfel bestaat over de inzet van de leerling mag een onvoldoende schriftelijke overhoring mondeling herkanst worden, aan het eind van de les/ op dezelfde dag. Deze maatregel geldt voor schriftelijke overhoringen Engels en Duits en alleen in klas 1 t/m 3. Het geldt niet voor proefwerken. Het nieuwe cijfer is het gemiddelde van de schriftelijke overhoring en de mondelinge overhoring.
- T.a.v. luistertoetsen voor Engels en Duits geldt: 5 sec. verlengde luisterpauzes. Overigens krijgen alle leerlingen verlengde luisterpauze omdat het anders niet praktisch te realiseren is in de klas.
- Dyslectische leerlingen zitten tijdens de toetsweek in een apart lokaal met een eigen rooster, waarin meer tijd wordt gepland per toets. Dat kan betekenen dat de leerlingen eerder starten dan de overige klasgenoten.
- Ouders mogen de boeken digitaal bestellen en de leerling mag de digitale boeken in de lessen gebruiken. Ook kunnen ouders via de Scholengroep Rijk van Nijmegen het programma Claroread installeren zodat de leerling er ook thuis mee kan werken.

Deze maatregelen worden door de ondersteuningscoördinator bij de start in de Jorismavo geïnventariseerd en bijgehouden. De lijst is voor alle docenten inzichtelijk via SharePoint.

Aangepaste beoordeling van spellingfouten bij Nederlands, Engels en Duits

Volgens het Protocol Dyslexie mogen spelling en zwakke formuleringen op geen enkele wijze de beoordeling van een toets beïnvloeden. Als spelling en/of formulering wél onderdeel van de leerstof is, zoals bij spellingtoetsen, moet de beoordeling worden aangepast. Om de aangepaste beoordeling goed te kunnen toepassen moeten de taaldocenten zich steeds realiseren: wat wil ik met dit onderdeel toetsen: de spelling of een andere taalvaardigheid?

Afspraken over spelling:

1. Wanneer de toets volgt na behandeling van spelling-/grammaticaregels (bijv. open lettergreepregel, werkwoordspelling of de spelling van het meervoud) dan worden de fouten net zo geteld als bij de andere leerlingen.
2. Wanneer in een toets twee zaken worden getoetst, bijv. betekenis van woorden en spelling kan worden besloten twee cijfers te geven: een voor gekende betekenissen en een voor spelling. Het eindcijfer is het gemiddelde van de twee.
3. In toetsen, dictees - waarvan de woorden niet specifiek vooraf zijn behandeld, verslagen, opstellen, tekst verklaren e.d. worden fonetisch gespelde woorden (spelling/grammatica) goed gerekend. Fonetisch fout gespelde woorden worden fout gerekend. Verder wordt het werk op inhoud beoordeeld.
4. In principe voor spelling niet lager dan een 4 geven.

Voorwaarden voor het gebruik van de maatregelen

Leerlingen kunnen gebruik maken van de dyslexievoorzieningen wanneer school in het bezit is van een kopie van een getekende dyslexieverklaring, opgesteld door een GZ-psycholoog, of vergelijkbaar zoals schoolpsycholoog / NVO generalist. Voor leerlingen zonder dyslexieverklaring kan er in uitzonderlijke gevallen gebruik worden gemaakt van de voorzieningen op grond van een deskundigenverklaring.

Er wordt niet schoolbreed gescreend op dyslexie. Wel worden de resultaten van de leerlingen op de CITO LVS VO toetsen en in de lessen meegenomen en vermoedens van dyslexie besproken met het ondersteuningsteam. Er kan een individuele screening worden uitgevoerd. Hieruit volgt eventueel een advies voor nader onderzoek.

Dyslexiebeleid per jaarlaag

Klas 1

De orthopedagoog heeft bij de start van het schooljaar een overzicht gemaakt van de leerling-startgegevens. Hierin staat o.a. welke leerling dyslexie heeft. Dit overzicht wordt door de ondersteuningscoördinator gecommuniceerd met mentoren en lesgevers.

De ondersteuningscoördinator maakt aan de hand van deze gegevens een voorstel voor de voorzieningen. Samen met ouders kunnen leerlingen aangeven van welke voorzieningen ze gebruik willen maken. Dit is niet vrijblijvend, wanneer je voor voorzieningen kiest, dien je ze te gebruiken. Het is vanuit het examenreglement zo dat een leerling recht heeft op extra voorzieningen bij het eindexamen wanneer de leerling deze voorzieningen in de schoolloopbaan ook gebruikt heeft. Vandaar dat wij hier op toezien. De definitieve voorzieningenlijst wordt opgesteld door de orthopedagoog en ondersteuningscoördinator. Zo nodig wordt de voorzieningenlijst later in het schooljaar nog aangepast.

Leerlingen waarvan het vermoeden dyslexie bestaat zullen gescreend worden door de orthopedagoog. Vooruitlopend op deze mogelijke diagnose kunnen eventueel voorzieningen reeds ingezet worden.

Aan het eind van het schooljaar wordt het gebruik van de voorzieningen geëvalueerd.

Ouders kunnen voor hun dyslectische zoon/ dochter digitale boeken aanvragen bij Dedicon (www.dedicon.nl). De rekening kan, in overleg met de ondersteuningscoördinator, worden ingediend op school.

Ouders kunnen thuis gebruik maken van het programma Claroread, via het schoolmailadres van de leerling. Hierover ontvangen ouders bij de start van klas 1 informatie van de ondersteuningscoördinator.

Klas 2 en Klas 3

De mentor bespreekt met de leerlingen met dyslexie, of de voorzieningen die vorig jaar zijn ingezet, nog kloppen. Eventuele wijzigingen worden doorgegeven aan de ondersteuningscoördinator. Communicatie hierover verloopt via de mentor.

Op SharePoint staat een geactualiseerd overzicht van de voorzieningen per leerling.

Klas 4

In klas 4 hebben we met de *Procedure aanvraag examenvoorzieningen* te maken. In het begin van het schooljaar inventariseren de examensecretaris en de ondersteuningscoördinator in overleg met de ouders welke speciale voorzieningen de leerlingen nodig hebben voor zowel het schoolexamen (SE) als ook het centraal schriftelijk examen (CSE).

Voor 1 november zal de examensecretaris doorgeven aan de inspectie en DUO (Dienst Uitvoering Onderwijs) welke leerlingen voor welke voorziening in aanmerking komen.

Voor schoolexamen 1 krijgen alle lesgevers van klas 4 een lijst van de examensecretaris met daarop vermeld welke leerling voor welke voorziening in aanmerking komt.

N.B. : Bij tussentijdse plaatsing van dyslectische leerlingen wordt in grote lijn dezelfde route gevolgd als die van leerlingen van leerjaar 1.

Eindexamen

Voor een dyslectische kandidaat kunnen de examencondities aangepast worden op grond van een verklaring van een deskundige (artikel 55 lid 2 van het Eindexamenbesluit VO), waarin is aangegeven welke maatregelen nodig zijn. De leerling moet hiervoor in het bezit zijn van een deskundigenverklaring (dyslexieverklaring), opgesteld door een GZ psycholoog of vergelijkbaar zoals schoolpsycholoog / NVO generalist. Deze aanpassingen betreffen zowel het schoolexamen als het centraal examen. Dit kan alleen als de leerling gedurende de schoolloopbaan al eerder gebruik heeft gemaakt van een of meerdere voorzieningen. Afhankelijk van de mate, de ernst en het soort dyslexie komen de volgende maatregelen voor:

- verlenging van de examentijd (voor het CSE hoogstens 30 minuten)
- auditieve ondersteuning. Bij het eindexamen wordt gebruik gemaakt van Daisy- bestanden.
- ICT-ondersteuning. In uitzonderlijke gevallen zijn bovenstaande voorzieningen onvoldoende en wordt er naar andere oplossingen gezocht.

NB: Ook voor leerlingen zonder dyslexie kan het zijn dat er extra voorzieningen, zoals tijdverlening, worden ingezet bij het eindexamen. Ook dan is een deskundigenverklaring noodzakelijk. Het beoordelen van de vraag of naar

redelijkheid door tijdverlenging een belemmering wordt weggenomen, vergt een inhoudelijke taxatie van de directeur (de school).

DYSCALCULIE

Wat is dyscalculie?

Dyscalculie betekent letterlijk 'niet kunnen berekenen'. Het is net als bij dyslexie in feite een andere term voor ernstige en hardnekkige problemen bij het aanleren van bepaalde schoolse vaardigheden, die niet worden veroorzaakt door een gebrek aan intelligentie of te weinig onderwijs. Bij dyscalculie gaat het om ernstige en hardnekkige problemen met het leren en vlot/accuraat oproepen/toepassen van reken-wiskundekennis (feiten/afspraken).

Deze definitie van dyscalculie geeft net als bij dyslexie een beschrijving van de problemen en noemt geen oorzaken of verklaringen.

Dyscalculie is een complexe stoornis omdat bij rekenen meer hersengebieden worden gebruikt, waaronder ook het taalcentrum. Een getal bestaat uit het woord 'vijf, het cijfer '5' en de hoeveelheid *****. Deze 3 aspecten bevinden zich in 3 verschillende hersengebieden. Een van deze 3 speelt ook een rol bij dyslexie. Daarnaast is bij rekenen ook nog het frontale hersengebied van belang, dat een rol speelt bij planning en probleemoplossing.

Vergroten van de rekenvaardigheid

Al sinds het schooljaar 2010-2011 maakt de Jorismavo de keuze om intensief in te zetten op het verbeteren van rekenvaardigheden en de leerlingen goed voor te bereiden op het vervolgonderwijs en op hun toekomst.

De vaardigheidslessen worden gebruikt voor een maatwerkprogramma voor rekenen, voor de leerlingen die hierop uitvallen.

Voorzieningen bij dyscalculie

- Gebruik van rekenkaarten bij toetsen (zie bijlage voor de officiële rekenkaarten)
- Mogelijkheid tot 25% tijdverlening bij toetsen waarbij rekenvaardigheid een grote rol speelt.

De Jorismavo signaleert en bekijkt of er aanwijzingen zijn die mogelijk wijzen op dyscalculie. Er wordt door ons geen dyscalculie vastgesteld.

De rekentoets

Met de aanneming van een aantal moties heeft de Tweede Kamer begin februari 2019 een streep gezet door zowel de centrale rekentoets in het VO, als het plan van minister Slob om als alternatief rekenen met een apart cijfer te

laten meetellen voor het schoolexamen. Rekenen zal - volgens het plan van de Nederlandse Vereniging van Wiskundeleraren (NVvW) - worden geïntegreerd in wiskunde en als onderdeel van wiskunde worden getoetst.

Het vervallen van de rekentoets ontslaat de Jorismavo niet van de opdracht om maatwerk te leveren en leerlingen te ondersteunen met ernstige rekenproblemen/ dyscalculie.

Wij doen dit door gezamenlijke rekenafspraken te hanteren. Tussen de verschillende Bèta secties zijn gezamenlijke rekenafspraken gemaakt. Dit komt er op neer dat leerlingen bij verschillende vakken op een zelfde manier leren reken. Deze rekenafspraken worden jaarlijks geëvalueerd en waar nodig bijgesteld. Bijvoorbeeld het maken van procentsommen wordt zoveel mogelijk op dezelfde manier geoefend bij wiskunde, economie of natuurkunde.

Daarnaast biedt de Jorismavo de mogelijkheid tot het kiezen van een vakkenpakket zonder vakken die een groot beroep doen op rekenvaardigheid (wiskunde, economie en natuurkunde).

Binnen de lessen wordt, waar mogelijk, gewerkt met verschillende niveaugroepen en verlengde instructie.

Eindexamen

Leerlingen met dyscalculie kunnen, op grond van artikel 55 van het Eindexamenbesluit, in aanmerking komen voor 30 minuten extra tijd bij de eindexamens. De leerling moet hiervoor in het bezit zijn van een deskundigenverklaring, opgesteld door een orthopedagoog of psycholoog. In het eerste lid van artikel 55 staat dat de directeur van een school een gehandicapte leerling toestemming kan geven om het examen op aangepaste wijze af te leggen. In het tweede lid is vastgelegd dat:

- er een deskundigenverklaring moet zijn, die door een ter zake kundige psycholoog of orthopedagoog is opgesteld
- de aanpassing in ieder geval kan bestaan uit een verlenging van de examenduur met 30 minuten (bij diverse onderdelen van de centrale examens **wanneer het rekenwerk een stevige rol speelt**)*
- een andere aanpassing alleen mogelijk is als deze in de deskundigenverklaring wordt vermeld en als de aanpassing aantoonbaar aansluit bij het begeleidingsadvies in deze verklaring.
- de standaard rekenkaart mag worden gebruikt die door het CvTE is vastgesteld. Deze kaart is een echte rekenhulp en is de facto niet meer dan “georganiseerd” klad- of uitwerkpapier. Deze kaart mag worden gebruikt bij de centrale examens. De aanvullende rekenkaart bevat inhoudelijke informatie onder andere over het metrieke stelsel.

De genoemde faciliteiten worden door de examencoördinator aan het begin van het examenjaar aangevraagd. Voor meer details en actuele informatie zie www.examenblad.nl.

* Zoals eerder aangegeven is het binnen de Jorismavo mogelijk een pakket te kiezen zonder vakken die een sterk beroep doen op de rekenvaardigheid van de leerling.